

УДК 342.327:323.2(ЄС)

DOI 10.32782/2312-1815/2024-17-5

Мирослава Герман

ORCID: 0009-0009-2712-4453

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКИХ ІНІЦІАТИВ

Проаналізовано специфіку реалізації громадянських ініціатив у Європейському Союзі та країнах – членах ЄС, зокрема через механізм європейської громадянської ініціативи та процедури, закладені у законодавство окремих європейських країн (Польщі, Угорщини, Румунії, Словенії, Словаччини та ін.). Досліджено процедурну частину імплементації європейської громадянської ініціативи через етапи: створення ініціативної групи, формулювання тексту ініціативи з указанням її основної вимоги, реєстрація ініціативи Європейською Комісією, збір підписів на підтримку ініціативи та їх перевірка, формування пакету документів для розгляду ініціативи Єврокомісією. Розглянуто перебіг окремих європейських громадянських ініціатив із подальшою оцінкою апробації механізму.

З'ясовано, що політико-правовою базою висловлення громадянських вимог у досліджених країнах передбачено артикулювання суспільного запиту на зміни через референдуми (загальнодержавні і місцеві) та підтримку петицій на різних рівнях, тоді як інститут громадянської ініціативи ще не відбувся як повноцінний засіб якісних трансформацій. Виявлено, що окремі закони для просування ініціатив знизу мають лише кілька країн – членів Євросоюзу. Компенсують ці законодавчі недоліки статті конституцій, закони про референдуми, петиції та ін.

Оцінюючи вітчизняні практики регулювання громадянських ініціатив, констатовано відсутність на сучасному етапі універсального алгоритму, закріпленого у законодавстві, для реалізації громадянської ініціативи. Однак наголошено, що вказана проблема частково вирішена для місцевого рівня, а окремі норми, які уможливають артикуляцію суспільного запиту на вищому управлінському рівні, містяться як у Конституції України, так і в низці законодавчих актів.

Підсумовано, що громадянські ініціативи у Європі – це радше інструмент інформування, формування запиту чи комунікації громадянського суспільства і влади, позаяк навіть верифіковані ініціативи не зобов'язують відповідних суб'єктів ухвалення управлінських рішень вносити зміни у чинні закони, обов'язкові для всіх.

Ключові слова: *громадянська ініціатива, європейська громадянська ініціатива, Європейський Союз, громадянське суспільство, інституціоналізація, політичний інститут, політичний процес, європейська інтеграція.*

Вступ. Проблематика будь-яких ініціатив, джерелом яких є населення – індивідуально чи від імені зацікавленої спільноти, – актуалізована в Україні тривалим процесом спочатку розвитку, а потім еволюції громадянського суспільства. Ініціатива – це формат голосу і форма дієвого впливу на формування порядку денного суспільно-політичних відносин. Варто одразу визначитися зі змістом двох однаково доцільних дефініцій: «громадська ініціатива» та «громадянська ініціатива». У першому випадку йдеться про ініціювання від імені громадськості – групи, активу, організації, руху тощо, у другому ж суб'єктом ініціювання може бути як окремий громадянин, так і коло однодумців. Також слід наголосити, указані ініціативи можна розглядати з кількох позицій: як процес, як форма участі чи активізму, як право тощо. А на думку української політологині К. Ірхи, громадянські ініціативи є фактичним виявом здатності суспільства вирішувати власні проблеми, адекватно реагувати на діяльність органів влади, формувати систему цінностей у контексті розвитку європейської цивілізації, а їхня загальна мета повністю заповнює прогалини державної політики у галузі формування громадянського суспільства та гуманізації суспільно-політичних відносин [1].

У контексті теми наукового дослідження зупинимося на визначенні саме громадянських ініціатив, адже європейська практика послуговується поняттям «європейська громадянська ініціатива», можливість реалізації якої інституціолізована Лісабонською угодою 2007 р. Цей документ дав імпульс до реформування Європейського Союзу, уможливив громадянські ініціативи, які було віднесено до політичного виміру європейського громадянства. В Угоді запроваджено «право на громадянську ініціативу, відповідно до якого громадяни ЄС можуть звернутися до Європейської Комісії з пропозицією щодо політики ЄС. Ініціатива має бути підписана щонайменше мільйоном громадян, які представляють чверть держав – членів ЄС» [3, с. 4].

Констатуючи прогалини у вітчизняному законодавстві у частині впровадження механізмів реалізації громадянських ініціатив, фокусуємо свою увагу на відповідних європейських практиках – як щодо визначеної процедури, так і її ефективності і прийнятності для запозичення досвіду. Тож завданням дослідження є вивчення спільного європейського та окремих держав – членів ЄС законодавства щодо громадянських ініціатив, перебігу їх утілення, виявлених переваг і недоліків.

Результати та обговорення. Перш за все, нас цікавлять акти верифікації та засвідчення підтримки громадянської ініціативи. Офіційні документи Європейського Союзу містять розгорнуті коментарі щодо процедури подання та збору підписів (голосів) на підтримку тієї чи іншої ініціативи на різних рівнях. У роз'ясненнях та рекомендаціях щодо імплементації Регламенту Європейського Союзу № 2019/788 щодо Європейської громадянської ініціативи (далі – ЄГІ) зазначено такі етапи її реалізації:

- підготовчий етап, яким передбачено розроблення організаційною групою тексту пропозиції ініціативи, який би відповідав юридичним вимогам Європейського Союзу. Зокрема, цей текст має включати формулювання мети, цілей та обґрунтування ініціативи;

- етап реєстрації. Європейська Комісія отримує від організаційної групи запит на реєстрацію громадянської ініціативи і здійснює перевірку на дотримання вимог щодо її змісту. У разі схвального висновку ініціативу реєструють. Також Єврокомісія фіксує дати початку і завершення збору підписів на підтримку європейської громадянської ініціативи у публічному реєстрі;

- етап збору підписів. Після реєстрації ЄГІ організатори мають рік на збір підписів громадян ЄС, щоб підтримати свою пропозицію. Підписи мають бути зібрані в принаймні семи з 27 країн – членів ЄС. Регламент ЄС від 17 квітня 2019 р. вніс певні зміни, що регулюють ЄГІ, передусім полегшивши процедури і покращивши доступність для громадян, які бажають звернутися до ЄС зі своїми ініціативами. До прикладу, Регламент розширив можливість збору підписів не тільки в країнах-членах, а й у Швейцарії та в інших країнах, які мають відповідний договір із ЄС. Разом із цим було запроваджено можливість електронного збору підписів, знижено вік для участі з 18 до 16 років;

- етап перевірки підписів. Після закінчення строку збору підписів національні влади перевіряють їх достовірність та відповідність правилам;

- етап подання, яким передбачено передачу всіх зібраних підписів та супровідної документації до Європейської Комісії;

- етап розгляду, коли Європейська Комісія протягом трьох місяців розглядає ініціативу та визначає, чи будуть ужиті будь-які заходи для її реалізації [15].

Аналізуючи питання верифікації даних, Регламент (ЄС) 2019/788 визначає технічні специфікації онлайн-систем збору даних щодо європейської громадянської ініціативи та її підтримки. Так, вимогами до онлайн-систем передбачено можливість висловлювати підтримку громадянській ініціативі лише фізичними особами, чітку регламентацію збору персональних даних, упровадження ефективних технічних та організаційних заходів для управління ризиками, пов'язаними з безпекою мережевих та інформаційних систем [8].

Для прикладу розглянемо зареєстровану Європейською Комісією у березні 2023 р. ініціативу «Збереження та розвиток української культури, освіти, мови та традицій у державах ЄС». Зміст її полягає в активізації дій «щодо підтримки й інтеграції українських біженців у ЄС, розроблення нового законодавства для збереження української культури, мови, традицій і спадщини, а також створення загальноєвропейської структури інтеграційних центрів» [11]. Рішення про реєстрацію має правовий характер, тобто Європейська Комісія тим самим визнала ініціативу юридично прийнятною, але не надала остаточного схвалення. Подальші кроки, відповідно до закріплених процедур, передбачають аналіз суті пропозиції та запуск протягом пів року механізму збору підписів на спеціально створеній платформі. У разі якщо протягом одного року європейська громадянська ініціатива отримає мільйон заяв про підтримку від принаймні семи різних держав – членів ЄС, Європейська Комісія повинна буде ухвалити рішення, чи вживати заходів із реалізації ініціативи, чи відмовити у цьому, пояснивши свою позицію.

Якщо ж звернутися до кейсу більш завершеної ЄГІ, то такою може бути Right2Water («Право на воду»). Ця ініціатива закликала забезпечити доступ до чистої води та санітарії для всіх європейців. Вона призвела до звернення Європейської Комісії до оцінки ситуації щодо доступу до води у ЄС [16]. Європейська громадянська ініціатива Right2Water послуговується окремим інформаційно-комунікаційним майданчиком, де відбувається промоція руху, публікуються дані про перебіг етапів реалізації ЄГІ. Відповідно до затвердженої процедури, ініціативна група акумулювала майже 2 млн підписів на підтримку ініціативи (з необхідного 1 млн), домоглася часткового врахування своїх вимог Європейською Комісією у Директиві про питну воду [16]. Промоція вказаної ЄГІ триває, зокрема й із метою внесення змін до чинного законодавства Європейського Союзу, адже здебільшого це є кінцевою метою ЄГІ.

Нині на розгляді Європейської Комісії знаходяться 110 запитів на започаткування європейської громадянської ініціативи, з яких 10 пройшли необхідні етапи і були схвалені, зокрема щодо заборони використання натурального хутра, торгівлі плавниками акули, зобов'язання виготовляти косметичні засоби без випробування їх на тваринах, відмови від синтетичних пестицидів, захисту національних і мовних меншин у Європі, юридичного захисту гідності, права на життя та безпеку кожної людини від моменту зачаття та щодо вже згадуваного гарантування доступу до якісної води та санітарії [10].

Європейська громадянська ініціатива як компонент партисипаторної демократії – відносно нова практика спільної європейської політики. Вона має свої недоліки, як-от надто тривалий розгляд, через що є вірогідність втрати актуальності ініційованих потреб, і свої переваги, адже уможливорює на рівні усього Європейського Союзу механізми громадянського/громадського впливу на реалізацію суспільно затребуваних ініціатив. Процедури формування і розгляду ЄГІ, верифікації її підтримки, на нашу думку, цілком є такими, які можуть слугувати прикладом для відтворення поза межами країн – членів Європейського Союзу. Йдеться, зокрема, про такі етапи, як формування громадської команди ініціаторів, артикуляція і промоція мотивів громадянської ініціативи, перевірка ініціативи на сумісність із національним законодавством, верифікація підтримки, а отже, визнання суспільної значимості.

Здійснений аналіз показує, що та частина ініціювання позитивних змін, яка лежить у межах компетенції громадськості, нині є відпрацьованою, оперативною і послідовною, тоді як кроки, котрі мають здійснити відповідні політичні інститути, просуваються повільно, гальмуються через відсутність сталих механізмів розгляду і визначених термінів реагування. Такі обставини можуть бути зумовленими складністю організації політичного процесу в Європейському Союзі, але на рівні окремої країни є можливість скоротити бюрократичні процедури і тим самим тривалість розгляду громадянської ініціативи.

Дослідники ЄГІ виокремлюють три ключові проблеми її застосування для вирішення тієї чи іншої проблеми, а саме:

- суперечності та недосконалість механізмів електронної демократії, проблеми її кореляції з традиційною демократією;
- труднощі стимулювання широкої участі громадянського суспільства та окремих громадян у реалізації цілей ЄГІ;
- значні і часто монопольні повноваження Європейської Комісії у визначенні долі європейської громадянської ініціативи, зокрема щодо дієвості цього інструменту для реальної участі європейських громадян [12, с. 181–200].

Переважно критика європейської громадянської ініціативи полягає у тому, що вона не означає трансформацію на ініціативу законодавчу. Тому виникає питання призначення ЄГІ: це інформування чи здійснення змін? Досліджуючи політико-нормативні умови функціонування громадянських ініціатив у країнах – членах Євросоюзу, звертаємо увагу на наявність спеціального законодавства з нормами аналогічними до європейської громадянської ініціативи.

У Польщі діє Закон «Про реалізацію громадянами законодавчої ініціативи» [14]. Ним передбачено можливість внесення пропозицій про зміни в законодавстві, ініційовані як найменше 100 тис громадян Польщі, котрі володіють правом голосу. Обмеження щодо сфер законодавчого впливу громадян регламентує Конституція Республіки Польща. На кінець 2023 р. перелік законодавчих ініціатив громадян, які знаходяться на розгляді в Сеймі, включав питання пенсійного забезпечення, створення вищих навчальних закладів, поліпшення умов праці в окремих галузях та ін. [17].

В Угорщині чинний «Закон про всенародний референдум і народну ініціативу» передбачає, що 50 тис виборців може бути подана на розгляд парламенту «загальнодержавна народна ініціатива» [7]. Питання, яких може стосуватися ініціатива, мають відповідати компетенціям представницького органу, реакція якого зводиться до ознайомлення з артикульованою проблемою чи потребою, тоді як зрушення у бік її вирішення можливе через референдум. Отже, цей інструмент прямої демократії використовується не для прийняття рішення, а для постановки питання. Національний же референдум може бути призначений парламентом за ініціативою президента, уряду, третини членів парламенту або 100 тис виборців. Призначенням референдуму є прийняття рішення або висловлення думки. За ініціативою 200 тис виборців парламент зобов'язаний запустити процедуру референдуму [13]. На відміну від Угорщини характер більшої повноважності мають народні ініціативи в сусідній Румунії. Зміни у законодавстві можуть ініціювати своєю підтримкою 100 тис виборців із чверті регіонів країни. Однак питання для розгляду не повинні стосуватися фінансових та міжнародних справ, амністії чи помилування злочинців. 500 тис виборців принаймні з половини виборчих округів можуть ініціювати перегляд Конституції держави [9]. Аналогічні правила діють і в Словенії, де право народної ініціативи уповноважує 30 тис виборців ініціювати зміни у Конституції, а 5 тис виборців – пропонувати законодавчі новації.

Загалом інститут народної правотворчої ініціативи різною мірою узаконено в Італії, Іспанії, ФРН, Польщі, Словенії, Румунії, Латвії, Литві та інших державах – членах ЄС. Там встановлено різні вимоги до кількості громадян-виборців, які беруть участь у внесенні в законодавчий орган проєкту нормативного акту, а також ініціативній групі з його висунення. За відсутності спеціального законодавства право громадянської ініціативи може бути реалізоване через процедуру підпису петицій та проведення загальнодержавних чи місцевих референдумів. До прикладу, можливість втілення громадянської ініціативи через подання петиції, підтриманої не менше ніж 350 тис громадян, закріплено Конституцією Словацької Республіки [2]. У державі як законодавча база для впливу громадян на політичні рішення слугують закони про референдум, про право на петиції, про громадські зібрання тощо.

Повертаючись до питання, озвученого вище, з'ясовуємо, що в сучасних політико-нормативних умовах громадянська ініціатива у ЄС тяжіє до функцій інформування або комунікації

між громадянським суспільством, його представниками та владою, її інституціями – виконавчими і представницькими. Отже, уважати ЄПІ й аналогічні ініціативи в різних країнах – членах Європейського Союзу реальним інструментом здійснення відчутних змін у суспільно-політичній, гуманітарній, правовій та інших сферах зарано.

Українське законодавство не регламентує універсальної процедури реалізації громадянської ініціативи, однак описує відповідні норми для місцевого рівня. Так, у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» міститься норма про місцеві ініціативи (ст. 9). Зокрема, для членів територіальної громади передбачено право ініціювати розгляд у раді (у порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади. Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради в установленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи. Рішення ради, прийняте з питання, внесеного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи, обнародується в порядку, встановленому представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади [6]. Визначена процедура перегукується з етапами розгляду вже згадуваної європейської громадянської ініціативи. Принагідно згадаємо і ст. 13 указанного Закону, де йдеться про громадські слухання, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати депутатів і посадовців місцевого самоврядування, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування [6]. Започаткуванню та просуванню громадянських ініціатив на регіональному рівні сприяють і наявні в країні інструменти електронної демократії (електронні петиції, формування громадського бюджету, активності національної платформи «ВзаємоДія» тощо).

Безперечно, первинною базою для громадянського ініціювання є сукупність норм Конституції України, законів України «Про політичні партії в Україні», «Про громадські об'єднання», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про звернення громадян», «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції», «Про всеукраїнський референдум» тощо. Водночас, як справедливо наголошує дослідник А. Матвійчик, в Україні спостерігається незавершеність створення інституціонального клімату для ефективної імплементації ініціатив громадян, що значно обмежує їхню здатність впливати на формування стратегічних напрямів розвитку суспільства, а також збереження пасивності та відстороненості частини населення від процесів розроблення, прийняття та реалізації управлінських рішень, контролю за їх виконанням [4, с. 295]. Припускаємо, що апробація застосування місцевих ініціатив та дія Закону «Про всеукраїнський референдум» зумовлять поліпшення умов та спрощення процедур громадянського впливу на розвиток країни. Зазначимо, що подібно до зарубіжного законодавства в Україні регламентовано правила проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. Її мають вимагати не менш як 3 млн громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення всеукраїнського референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по 100 тис підписів у кожній області [5].

Висновки. Громадянські ініціативи, які за своєю сутністю уособлюють невід'ємне право і провідну характеристику громадянського суспільства, у європейській політичній практиці знайшли відображення у різноманітних процедурах, як-от право народної законодавчої ініціативи, загальнодержавні і місцеві референдуми, подання петицій різного рівня тощо. Запроваджені механізми перегукуються з концепцією європейської громадянської ініціативи, хоч і мають різні ступені повноважності – від повідомлення про проблему до ініціювання змін у законодавстві включно з основним законом. Помітно, що національні законодавства найбільше уваги

приділяють збору та перевірки підписів на підтримку петицій, тоді як загальноєвропейське – розгляду питань по суті у різних європейських інстанціях.

Європейські практики і досвід реалізації громадянських ініціатив є незрілими і ще недостатньо апробованими, тож давати їм абсолютну оцінку як прикладу для наслідування у трансформації суспільно-політичних відносин в Україні зарано. Водночас маємо для аналізу переваги і недоліки діючого механізму, який краще вивчати саме в контексті національних законодавств, де інституціоналізація громадянських ініціатив бере свій початок із конституційних статей: деталізація у конституції прав і свобод громадян може на початковому етапі демократизації державотворчих процесів компенсувати прогалини у законодавстві. Останнє ж, на нашу думку, потребує комплексного закону, який описує усі рівні, відповідні вимоги, механізми верифікації та реалізації громадянських ініціатив.

Література:

1. Ірха К. Громадянські ініціативи як чинники розвитку громадянського суспільства України. *Освіта регіону: Політологія. Психологія. Комунікації*. 2013. № 4. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1195>
2. Конституція Словацької Республіки від 1 вересня 1992 р. URL: https://www.slov-lex.sk/documents/10184/493489/460_1992_1.pdf/716c7f51-7b5b-416f-9fbe-f09b4dcb2127
3. Лісабонська угода (договір про реформування Європейського Союзу). Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України. *Інформаційно-дослідницький центр Верховної Ради України*. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29057.pdf>
4. Матвійчик А. Громадянська ініціатива як чинник самоорганізації громадянського суспільства в сучасній Україні. *Наукові записки*. 2018. № 3–4. С. 288–298.
5. Про всеукраїнський референдум : Закон України № 1135-IX від 26 січня 2021 р. (зі змінами). *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
6. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 (зі змінами). *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
7. Az országos népszavazásról és népi kezdeményezéséről. 1998. évi III. Törvény. URL: https://jogkodes.hu/jsz/1998_3_torveny_1688197
8. Commission implementing regulation (EU) 2019/1799 of 22 October 2019. *Portal of the Publications Office of the EU*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019R1799>
9. Constituția României. URL: <https://www.constitutiaronaniei.ro/>
10. European Citizens' Initiative. *European Union*. URL: https://citizens-initiative.europa.eu/_en
11. European Citizens' Initiative: Commission decides to register initiative on preservation and development of Ukrainian culture and heritage. *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR)*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/european-citizens-initiative-commission-decides-register-initiative-preservation-and-development-2023-08-16_en
12. Longo E. The European Citizens' initiative: too much democracy for EU polity? *German Law Journal*. 2019. Vol. 20. P. 181–200.
13. Népszavazás, népi kezdeményezés. *Kormányzat*. URL: <https://2010-2014.kormany.hu/hu/mo/avalasztasi-rendszer/nepszavazas-nepi-kezdemenyezes>
14. O wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli. Ustawa Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 czerwca 1999 r. *Strona główna Sejmu*. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/inicjat.htm>
15. Regulation (EU) 2019/788 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the European citizens' initiative. *Europa EUR-Lex: Access to European Union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32019R0788>
16. Right2Water. *Tilt Factory*. URL: <https://right2water.eu/>
17. *Wykaz obywatelskich inicjatyw ustawodawczych znajdujących się w Sejmie (stan na 06.11.2023 r.)*. URL: <https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/0/7510F178D30F38AAC12584B7003F9693?Open>

References:

1. Irkha K. Hromadianski initsiatyvy yak chynnyky rozvytku hromadianskoho suspilstva Ukrainy. Osvita rehionu: Politolohiia. Psykholohiia. Komunikatsii. 2013. 4. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1195> [in Ukrainian]
2. Konstytutsiia Slovatskoi Respubliky vid 1 veresnia 1992 r. URL: https://www.slov-lex.sk/documents/10184/493489/460_1992_1.pdf/716c7f51-7b5b-416f-9fbe-f09b4dcb2127 [in Ukrainian]
3. Lisabonska uhoda (dohovir pro reformuvannia Yevropeiskoho Soiuzu). Informatsiina dovidka, pidhotovlena Yevropeiskym informatsiino-doslidnytskym tsentrom na zapyt Komitetu Verkhovnoi Rady Ukrainy. Informatsiino-doslidnytskyi tsentr Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29057.pdf> [in Ukrainian]
4. Matviichyk A. Hromadianska initsiatyva yak chynnyk samoorhanizatsii hromadianskoho suspilstva v suchasni Ukraini. Naukovi zapysky. 2018. 3–4. S. 288–298. [in Ukrainian]
5. Pro vseukrainskyi referendum. Zakon Ukrainy № 1135-IX vid 26 sichnia 2021 r. (zi zminamy). Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text> [in Ukrainian]
6. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini. Zakon Ukrainy № 280/97-VR vid 21.05.1997 r. (zi zminamy). Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian]
7. Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről. 1998. évi III. Törvény. URL: https://jogkodex.hu/jsz/1998_3_torveny_1688197
8. Commission implementing regulation (EU) 2019/1799 of 22 October 2019. Portal of the Publications Office of the EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019R1799>
9. Constituția României. URL: <https://www.constitutiaronaniei.ro/>
10. European Citizens' Initiative. European Union. URL: https://citizens-initiative.europa.eu/_en
11. European Citizens' Initiative: Commission decides to register initiative on preservation and development of Ukrainian culture and heritage. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/european-citizens-initiative-commission-decides-register-initiative-preservation-and-development-2023-08-16_en
12. Longo E. The European Citizens' initiative: too much democracy for EU polity? German Law Journal. 2019. Vol. 20. P. 181–200.
13. Népszavazás, népi kezdeményezés. Kormányzat. URL: <https://2010-2014.kormany.hu/hu/mo/avalasztasi-rendszer/nepszavazas-nepi-kezdemenyezes>
14. O wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli. Ustawa Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 czerwca 1999 r. Strona główna Sejmu. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/inicjat.htm>
15. Regulation (EU) 2019/788 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the European citizens' initiative. Europa EUR-Lex: Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32019R0788>
16. Right2Water. Tilt Factory. URL: <https://right2water.eu/>
17. Wykaz obywatelskich inicjatyw ustawodawczych znajdujących się w Sejmie (stan na 06.11.2023 r.). URL: <https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/0/7510F178D30F38AAC12584B7003F9693?Open>

Muroslava Herman. European standards and experience in the implementation of civil initiatives

The specifics of the implementation of civic initiatives in the European Union and the EU Member States are analyzed, in particular through the mechanism of the European civic initiative and the procedures laid down in the legislation of certain European countries (Poland, Hungary, Romania, Slovenia, Slovakia, etc.). The procedural part of the implementation of the European civil initiative through the stages: the creation of an initiative group, the formulation of the text of the initiative with the indication of its main requirement, the registration of the initiative by the European Commission, the collection of signatures in support of the initiative and their verification, the formation of a package of documents for consideration of the initiative by the European Commission. The course of individual European civil initiatives is considered with further assessment of the mechanism testing.

It was found out that the political and legal basis for expressing civil demands in the studied countries provided for the articulation of the public request for changes through referendums (national and local) and support for petitions at different levels, while the institution of civil initiative has not yet taken place as a full-fledged means of qualitative transformations. It is revealed that only a few EU member states have separate laws to promote initiatives from below. These legislative shortcomings are compensated by articles of the constitution, laws on referendums, petitions, etc.

Assessing the domestic practices of regulating civil initiatives, it is stated that at the present stage there is no universal algorithm enshrined in the legislation for the implementation of civil initiative. However, it is emphasized that this problem is partially solved for the local level, and some norms that make it possible to articulate public demand at the highest managerial level are contained both in the Constitution of Ukraine and in a number of legislative acts.

It is summarized that civic initiatives in Europe are rather a tool for informing, forming a request or communication between civil society and the authorities, since even verified initiatives do not oblige the relevant subjects of managerial decision-making to amend the current laws that are mandatory for all.

Key words: *civic initiative, European civic initiative, European Union, civil society, institutionalization, political institution, political process, European integration.*